

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 1 marca 2024 r.

BADK.DPK.133.14.2024

P11-08/24	Data wpływu petycji 8 stycznia 2024 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 1 marca 2024 r.

STOSUNEK PAŃSTWA DO KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO W RP

TEMAT

**UCHYLENIE art. 70a, KTÓRY REGULUJE MOŻLIWOŚĆ
PRZEKAZANIA NIERUCHOMOŚCI NIEODPŁATNIE NA RZECZ
KOŚCIELNYCH OSÓB PRAWNYCH**

WNOSZACY PETYCJE: petycja zbiorowa

Fundacja Dobre Państwo.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjęcie inicjatywy ustawodawczej dotyczącej zmiany ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, poprzez uchylenie art. 70a, który reguluje możliwość przekazania nieruchomości nieodpłatnie na rzecz kościelnych osób prawnych.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Zdaniem autorów petycji ratio legis przepisu art. 70a wskazanej ustawy zostało wyczerpane. Sekularyzacja i wywłaszczanie dóbr kościelnych miało miejsce już w II Rzeczypospolitej Polskiej, w okresie międzywojennym. Kontynuowała je Polska Ludowa. Państwo musi zrobić inwentaryzację nadań i darowizny porównać z kwerendą aktów wywłaszczeń. Zacząć trzeba od zestawienia obszarów, by w oparciu o listy nieruchomości dokonać szacunków porównujących wartości rynkowe nieruchomości utraconych i zwróconych w naturze, bądź w pieniądzu. Póki Państwo nie wie, jaki jest bilans historycznych rozliczeń, przepis art. 70a musi być poddany memorandum zawieszającemu.

Autorzy petycji z ostrożności wnoszą o jego uchylenie, gdyż szacunki z dostępnych archiwów pozwalają domniemywać, że przysporzenie jest większe po stronie kościelnej - art. 70a zrekompensował to co miał zrekompensować.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1966 ze zm.) w **art. 70a** stanowi, że osobom prawnym Kościoła Katolickiego, które po dniu 8 maja 1945 r. podjęły działalność na Ziemiach Zachodnich i Północnych, mogą być, na ich wniosek, przekazane nieodpłatnie na własność grunty znajdujące się w zasobach Państwowego Funduszu Ziemi albo w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa. Jeżeli grunty te znajdują się w zarządzie lub użytkowaniu osób prawnych, przekazanie na własność może nastąpić wyłącznie za zgodą tych osób (ust. 1).

Wielkość przekazanej nieruchomości rolnej, wraz z gruntami rolnymi będącymi już własnością wnioskodawcy, nie może przekraczać w odniesieniu do: gospodarstw rolnych parafii - 15 ha; gospodarstw rolnych diecezji - 50 ha; gospodarstw rolnych seminariów duchownych, diecezjalnych i zakonnych - 50 ha; gospodarstw rolnych domów zgromadzeń zakonnych - 5 ha, chyba że domy te prowadzą działalność, o której mowa w art. 20 i 39; w tych przypadkach mogą być przekazane nieruchomości rolne o powierzchni do 50 ha (ust. 2). Przekazanie na własność

nieruchomości, o których mowa w ust. 1 i 2, następuje w drodze decyzji wojewody właściwego ze względu na miejsce położenia nieruchomości, wydanej za zgodą Prezesa Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Decyzja ta stanowi podstawę do dokonania wpisów w księgach wieczystych (ust. 3).

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Artykuł 70a ustawy odnosi się do możliwości przekazania nieruchomości nieodpłatnie na rzecz kościelnych osób prawnych. Przepis dotyczy jednak specyficznej sytuacji i tylko określonych nieruchomości. Z prawa uregulowanego w art. 70a u.w. może skorzystać tylko kościelna osoba prawna, która po dniu 8 maja 1945 r. podjęła działalność na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Chodzi tu o podjęcie działalności właściwej Kościołowi katolickiemu, tj. pełnienia przez Kościół katolicki jego misji. Przepis, który jest omawiany, uzależnia przekazanie nieodpłatne nieruchomości od tego, czy kościelna osoba prawna złoży stosowny wniosek. Przekazanie nie może nastąpić w wyniku postępowania wszczętego z urzędu. Nieruchomości, które mają być przekazane nieodpłatnie kościelnej osobie prawnej, pochodzą z Państwowego Funduszu Ziemi albo z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa. Zgodnie z zasadą ochrony słusznych praw osób trzecich, dominującą przy przekazywaniu kościelnym osobom prawnym nieruchomości, jeśli nieruchomość, która ma być przekazana kościelnej osobie prawnej, jest w użytkowaniu lub zarządzie osób trzecich, wówczas przekazanie nieruchomości uzależnione jest od zgody tychże osób trzecich.

W ust. 2 ustawodawca ustanawia jednak limity obszarowe. Norma obszarowa uzależniona jest dwóch kryteriów. Po pierwsze, od rodzaju kościelnej osoby prawnej, a po drugie, od rodzaju działalności, jaką kościelne osoby prawne prowadzą. Dodatkowym ograniczeniem jest to, że łącznie powierzchnia przekazanej nieruchomości i nieruchomości, które są już własnością kościelnej osoby prawnej nie może przekroczyć określonej powierzchni. Norma obszarowa ulega zwiększeniu, gdy dom zakonny prowadzi działalność polegającą na zakładaniu i prowadzeniu szkoły lub innej placówki oświatowo-wychowawczej czy placówki opiekuńczo-wychowawczej. Norma ta jest także większa, gdy dom zakonny prowadzi działalność charytatywno-opiekuńczą. Przekazanie nieruchomości następuje w trybie administracyjnym na podstawie decyzji właściwego miejscowo wojewody¹.

Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28 października 2020 r. w sprawie IV CSK 68/19 orzekł, że decyzja wydana na podstawie art. 70a ustawy z 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego stanowi podstawę wpisu nabytego na jej podstawie prawa w księgach wieczystych.

---

¹ Rakoczy Bartosz, Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Polsce. Komentarz, Oficyna 2008.

Wpis nie ma w tym przypadku znaczenia konstytucyjnego, lecz jedynie deklaracyjny. Samo prawo powstaje bowiem na podstawie ostatecznej decyzji, a jego przedmiot i treść wyznacza zawarte w niej rozstrzygnięcie².

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 czerwca 2011 r. sygn. akt K 3/09 po rozpoznaniu sprawy o zbadanie zgodności m.in. art. 70a ust. 1 i 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej z art. 25 ust. 1 i 2 Konstytucji i orzekł, że art. 70a ust. 1 i 2 ustawy jest zgodny z art. 25 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 25 ust. 2 Konstytucji.

Uzasadniając wyrok, Trybunał Konstytucyjny, stwierdził, że argumenty dotyczące niekonstytucyjności art. 70a ust. 1 i 2 ustawy są nietrafne. (...) Zasada równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych nie zakłada identycznego traktowania wszystkich związków wyznaniowych. Stanowi ona gwarancję, że organy władzy publicznej stworzą ramy prawne, które umożliwią realizację równouprawnienia, w zależności od właściwości i cech poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych. Trybunał jest świadomy tego, że zróżnicowania prawne mogą wynikać z różnic faktycznych pomiędzy kościołami i związkami wyznaniowymi. Zasada równouprawnienia nie tworzy ekspektatywy uzyskania równości faktycznej. (...)

Trybunał Konstytucyjny przypominał, że zarzut nadmiernego uprzywilejowania Kościoła Katolickiego względem innych kościołów i związków wyznaniowych w zakresie dopuszczalności i przesłanek przywrócenia własności nieruchomości na Ziemiach Zachodnich i Północnych był przedmiotem rozważań w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2 kwietnia 2003 r. (sygn. K 13/02, OTK ZU nr 4/A/2003, poz. 28). Trybunał dokonał wówczas oceny zgodności z zasadą równości przepisów ustawy o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Regulowała ona kwestię przywrócenia temu podmiotowi własności nieruchomości na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Trybunał uznał wówczas, że dana regulacja prawna zapewnia równą ochronę praw majątkowych wszystkich kościołów i związków wyznaniowych. (...)

W ocenie wnioskodawcy zaskarżony przepis narusza zasadę bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych. (...) Wyjaśniając znaczenie konstytucyjnej zasady bezstronności w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, Trybunał Konstytucyjny przypominał, że zasada ta pociąga za sobą określone konsekwencje zarówno w zakresie bezpośredniego zajmowania przez władze

---

² [iv csk 68-19-1.pdf \(sn.pl\)](#)

publiczne stanowiska w sporach religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, jak i podejmowania działań kształtujących materialne warunki działalności wspólnot religijnych i światopoglądowych. W tym ostatnim zakresie pokrywa się w znacznym stopniu z zasadą równouprawnienia kościołów i związków wyznaniowych. Zasada bezstronności wyklucza bowiem stanowienie regulacji, które istotnie różnicują sytuację prawną wspólnot religijnych w zakresie materialnych podstaw ich działalności.

W sytuacji, w której zaskarżony przepis dotyczący materialnych warunków działalności wspólnot religijnych nie narusza zasady ich równouprawnienia, nie ma podstaw do stwierdzenia, że wykracza on poza zakres swobody regulacyjnej wyznaczonej przez rozważaną zasadę bezstronności.

INFORMACJE DODATKOWE:

Do Sejmu VIII kadencji 18 lipca 2019 r. wpłynęła petycja w sprawie podjęcia inicjatywy ustawodawczej w przedmiocie zmiany bądź uchylecia art. 70a ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz odpowiedników tego przepisu w stosunku do innych wyznań.

O petycji opinię prawną przygotowało Biuro Analiz Sejmowych. Zgodnie z jej wnioskami - realizacja propozycji usunięcia lub zmiany art. 70a ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz odpowiedników tego przepisu w ustawach indywidualnych określających status prawny innych związków wyznaniowych wysuwana w petycji, mieści się w zakresie swobody decyzyjnej ustawodawcy. Jednakże w ocenie autora tej opinii za zasadnością obowiązywania art. 70a ustawy o nieodpłatnym przekazywaniu nieruchomości rolnych kościelnym osobom prawnym, które po 8 maja 1945 r. podjęły działalność za Ziemiach Odzyskanych, przemawiają względy historyczne.

Ponadto zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, grunty rolne przekazane na własność kościelnym osobom prawnym mogą być sprzedawane, zaś potencjalnych nabywców nieruchomości rolnych określa ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego, której celem jest m.in. zapobieganie spekulacyjnym zakupom nieruchomości rolnych przez osoby niebędące rolnikami.

Komisja do Spraw Petycji 9 stycznia 2020 r. rozpatrzyła petycję. W dyskusji zabrał głos dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Andrzej Rudlicki, który zgodził się z konkluzją BAS. Podkreślił, że art. 70a stanowi podstawę do fakultatywnego przekazania nieruchomości – tam nie ma roszczenia. Wojewoda może. To uzgodnienie jest obwarowane zgodą dyrektora generalnego Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, dodatkowo ustawa o

kształtowaniu ustroju rolnego ma bezpośredni wpływ na możliwość wskazania tych gruntów przez KOWR, które przekazuje wojewoda.

Z powyższych powodów Komisja nie uwzględniła żądania będącego przedmiotem petycji³.

OPRACOWAŁA

Joanna Maria Leśniarek

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

---

³ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm10.nsf/agent.xsp?symbol=PETYCJA&NrPetycji=BKSP-145-574/19>